

29

OGRODY ZABYTEKOWE WOJEWÓDZTWA RZESZOWSKIEGO

Miejscowość Maćkowice

Powiat przemyski

TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK W PRZEMYŚLU
Seksja Przyrodnicza

Opracował Dr Jerzy Piórecki

Dokumentacja fotograficzna Mgr inż J. Wojciechowski

Rok wykonania dokumentacji 1974

Miejsce przechowywania dokumentacji
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyśle Urząd Wojewódzki
w Rzeszowie — Biuro Dokumentacji Zabytków Ministerstwo Kul-
tury i Sztuki w Warszawie — Zarząd Ochrony Zabytków

SIP Przem 2747-75 1000 Fp 46-214

1696

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 1696

Nr inw. 1696 dep.
BIBLIOTEKA
Zarządu Ochrony i Konserwacji Zesp. Pałac. Ogród.
Muzeum Narodowego w Warszawie
ul. Szwoleżerów Nr 9, tel. 29-67-78

METRYCZKA PARKU – OGRODU

1	Adres	miejscowość (dzielnica, ulica nr posesji) Maćkowice	Urząd gminy Żurawica	powiat Przemysł	województwo rzeszowskie
2	Nazwa parku	aktualna Park podworski	dawna		
3	Rodzaj parku i stan jego zachowania	Park krajobrazowy, zdewastowany			
4	Czas powstania	Częściowo zachowany układ geometryczny z XVIII w. założony zapewne na przełomie XVII/XVIII wieku			
5	Położenie parku	Na lekkim skłonie i dnie doliny			
6	Powierzchnia parku	ogółem ha 7	w tym wód w ha 0,40	czy są na niej budynki i jakie Dwór, ośrodek gospodarczy	
7	Użytkownik parku	Kółko Rolnicze oraz Państwowy Fundusz Ziemi			
8	Czy jest w rejestrze	data i nr rejestru			
9	Istniejące dokumentacje (data i autor)	pomiar sytuacyjno-wysokościowy		inwentaryzacja zieleni	
		studium historyczne		założenia techniczno-ekonomiczne	
		techniczne, branżowe dokumentacje i ekspertyzy		ARCHIWUM OŚRODEK OCHRONY ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU ul. Szwoleżorów 9 tel. 621 62 41 w. 244 Nr inw. 1696	
10	Przeprowadzone dotychczas remonty				

Maćkowice

1. Poczta Maćkowice
Urząd Gminny Żurawica
Powiat Przemyski
- 2-3. Park podworski
4. Ogrody krajobrazowe z częściowo zachowanym układem geometrycznym pochodzącym z XVIII w.
5. Park położony nad potokiem na lekkim skłonie południowym
6. Powierzchnia parku wynosi 7 ha łącznie z ogrodami użytkowymi tj. z sadem i warzywnikiem oraz terenem po byłym ośrodku gospodarczym,
7. Użytkownik : Kółko Rolnicze oraz Państwowy Fundusz Ziemi
8. Park jest ujęty do rejestru ogrodów zabytkowych woj. rzeszowskiego
9. Brak dokumentacji
10. Nie wykonywano prac o charakterze konserwatorskim.

I. Krótka analiza historyczna

1. Ewolucja układu przestrzennego

Ogrody krajobrazowe rozplanowane w XVIII w. oraz zapewne w pocz.XX w., z relikdami starego założenia barokowego ~~dyń~~ jak również założenia ziemnego o charakterze obronnym /ryc.1/

Starodrzew parku pochodzi głównie z II poł.XIX w. oraz z pocz. XX w. W składzie fitosocjologicznym przeważają gatunki drzew krajowych zwłaszcza lipy, klonu zwyczajnego i jesionu wyniosłego. Pałac /ryc.1 i 3/ pochodzi z II poł.XIX w./założony na reliktach znacznie starszego założenia /. Z układu przestrzennego zachowane są główne drogi dojazdowe w otoczeniu rzędowych nasadzeń z klonu, lipy oraz topoli, nadto sieć dróg spacerowych słabo czytelna w terenie. Drogi alejowe zwłaszcza na wałach obronnych czytelne. Zachowana sieć hydrologiczna łącznie ze stawami. Sad owocowy pochodzący z II poł.XIX w. zachowany w granicach pochodzących z połowy ubiegłego wieku /plan katastralny/

Tereny po byłym ośrodku gospodarczym zniszczone. Część układu przestrzennego naruszona została przez przeprowadzenie podziemnych ciągów komunikacyjnych /gazociąg/ jak również przez wybudowanie magazynów na miejsce byłego ośrodka gospodarczego. Najlepiej zachowanym fragmentem parku jest taras dolny wraz z zachowanym układem obronnym /ryc.1/. Na osi głównej dworu od strony elewacji ogrodowej zachowany jest podjazd pod dwór oraz główne osie widokowe /na płaszczyznach trawnikowych założone zostały plantacje jagodowe/.

2. Stare plany.

Mańkowice 1852. Fotokopia planu katastralnego /Archiwum Woj. w Rzeszowie Oddz.Terenowy w Przemyśle/

3. Właściciele.

W XVIII w. Maćkowice należały do Antoniego i Zofii Lubomirskich następnie do Antoniego Dereszniaka /pochodzącego z Rokietnicy/^{1/}

II. Charakterystyka stanu istniejącego.

1. Układ przestrzenny.

Opis układu przestrzennego podany został w pkt.I. Zniszczony pałac i niezamieszkały otaczają fragmenty drzewostanu pochodzącego z przełomu XVIII i XIX w. /najstarsze lipy pochodzą zapewne z pocz.XIX w./, w składzie florystycznym przeważa lipa. Z gatunków obcych rośnie pojedynczo tulipanowiec amerykański. Układ ~~przestrzenny~~ przestrzenny czytelny w terenie /zgodnie z planem pochodzącym z poł.XIX w./. Najcenniejszym elementem układu przestrzennego jest sieć hydrologiczna tj. potok, groble, częściowo zanikające stawy a przede wszystkim założenia ziemne o charakterze obronnym z dobrze zachowanym drzewostanem lipowym. Na rzucie prostokąta z narożnymi bastionami /założenia ziemne/ a zwłaszcza na szczycie wałów dobrze zachowane aleje lipowe. Park nieogrodzony, nie zachowały się fragmenty ~~XX~~ głównego wjazdu. Na obrzeżu parku a zwłaszcza ogrodów użytkowych zachowały się szpalery z ~~głoga~~ oraz nasadzenia sosny wejmutki.

Maćkowice

Inwentaryzacja dendrologiczno fitisocjologiczna

Powierzchnia 5 ha

Typ gleb

Pokrycie 30 %

A 1. Lipa drobnolistna	3.5
Grochodrzew	1.5
Klon jawor	1.3
Czeremcha zwyczajna	+5
Lipa szerokolistna	+1
Klon polny	+5
Olcha czarna	+3
Grab pospolity	+
Czereśnia	+
Brzoza brodawkowata	+
Orzech włoski	+
Jesion wyniosły	+
Kasztanowiec zwyczajny	+
Sosna wejmutka	+
Topola czarna	+
Wierzba biała	+
Swierk zwyczajny	+
Dąb szypułkowy	+
Czereśnia ptasia	R
Jabłoń jagodowa	R
Lipa krymska	R
Klon zwyczajny	R
Topola piramidalna	R
Tulipanowiec amerykański	R
Modrzew europejski	R
Jabłoń domowa	/ 2.5/
Grusza pospolita	/+/
Sliwa domowa	/+/

P

220 cm

A 2. Grab pospolity	1.5
Leszczyna pospolita	1.5
Głóg dwugzyjkowy	1.5
Głóg jednoszyjkowy	+5
Lilak pospolity	+5
Trzmielina zwyczajna	+3
Bez czarny	+5
Grochodrzew	+
Czeremcha pospolita	1.2
Klon polny	+
Klon zwyczajny	+
Lipa drobnolistna	+
Kruszyna pospolita	+
Sliwa tarnina	+
Szakłak pospolity	+
Winobluszcz pięciolistkowy	+

3. Analiza stopnia zachowania układu zabawkowego.

Jak już wspomniano najcenniejszym elementem układu przestrzennego są założenia ziemne o charakterze obronnym, sieć hydrologiczna ogrody użytkowe i drzewostan pochodzący głównie z przełomu XIX i XX w.

Na ókowie 1973. Plan ogrodów. Przemiany układu przestrzennego.

1. Dwór /częściowo rozbudowany po 1852 r./
2. Oficyna mieszkalna,
3. Budynki gospodarcze Kółka Rolniczego wybudowane po 1945 roku, na miejscu dawnego ośrodka gospodarczego
4. Ogrody warzywne założone po 1945 r. na miejscu byłego ośrodka gospodarczego,
5. Ogrody użytkowe /sad owocowy założony w pocz.XX w. oraz częściowo z połowy ubiegłego wieku,
6. Założenia ziemne o charakterze obronnym,
7. Tulipanowiec amerykański

Sieć dróg dojazdowych zachowana zgodnie z planem pochodzącym z poł. ub.wieku, sieć dróg parkowych ledwo czytelna w terenie

M a é k o w i c e

Diagram wartości

1. Założenia przestrzenne zachowane	6
2. Założenia przestrzenne o znaczeniu historycznym	8
3. Założenia wodne istniejące	5
4. Założenia wodne o znaczeniu historycznym	5
5. Założenia ziemne o znaczeniu obronnym /zachowane/	5
6. Założenie ziemne o znaczeniu historycznym	5
7. Wartość krajobrazowa ogrodów	5
8. Otoczenie krajobrazowe ogrodów	4
9. Wartość zachowanego drzewostanu	5
10. Udział gatunków obcych	2
11. Zachowany układ kompozycji roślinnych o znac.historycz.	4
12. Dwory i inne budynki o znaczeniu historycz.-architekt.	8
13. Drzewa pomniki	1
14. Drzewa i inne gatunki o znaczeniu budowlanym	5
15. Zachowany układ sieci drogowej	0
16. Czytelne ślady sieci drogowej	0
17. Zachowane ogrody użytkowe /warzywniki i sady owocowe/	10
18. Zachowany układ przestrzenny ogrodów warzywnych	10
19. Zachowane resztki leśne	0
20. Dąbrowy o pochodzeniu naturalnym	0
21. Związek z postaciami historycznymi	0
22. Adaptacja terenu pod nowe budownictwo	10
23. Rzeźba parkowa	0
Razem pkt.	98

4. ~~III~~ Rola obiektu w krajobrazie.

Park położony w krajobrazie naturalnym o przewadze pól ornych na terenie silnego osadnictwa typu wiejskiego. Starodrzew łącznie z układem hydrologicznym posiada ważne znaczenie ekologiczne dla krajobrazu np. o znaczeniu rentenacyjnym, osłonowym, działania przeciwwiatrowe, rekreacyjnym.

III. Wnioski.

1. Granica ścisłej ochrony konserwatorskiej podana została na ryc.5 obejmuje ona park w granicach pochodzących z poł.XIX w. wraz z terenami po byłym ośrodku gospodarczym i błoniem położonym na głównej osi parku od strony zespołu kościelnego, nadto główne osie kompozycji widokowej na waży obronne oraz drogę dojazdową /starą/ od strony kościoła. W strefie ochrony krajobrazowej znalazły się pola orne i inne użytki rolne. Powierzchnie te należałoby zachować w stanie nie mienialnym.
2. Park zachować w stanie tzw.powierzchni niezmienialnych tj. bez prawa zmiany dotychczasowego użytkowania /łącznie z drogami dojazdowymi do parku/.
 - Przekopane części wałów obronnych powinna być przewrócona do stanu pierwotnego łącznie z zasypaniem rowów na majdanie.
 - Zanikające stawy parteru dolnego oraz stawy położone na błoniach wymagają pilnych prac konserwatorskich.
 - Obszar byłego ośrodka gospodarczego wymaga zadrzewień typu osłonowego zwłaszcza szpalerów od strony magazynów Kółka Rolniczego.
 - Drzewa zabytkowe wzdłuż głównej drogi dojazdowej uznać należy za pomniki przyrody
 - Przy starym parku nie wolno przeprowadzać gazociągów

- Ogrody użytkowe /sad owocowy/ wymaga nowych nasadzeń zgodnie ze współczesnym doбором gatunków

3. Park nadaje się na cele rekreacyjne zarówno dla ludności miejscowej jak również mieszkańców Przemyśla z uwagi na istniejącą dokumentację miejską, nadto wymaga wykonania następującej dokumentacji:

- pomiar sytuacyjno-wysokościowy
- inwentaryzacja drzewostanu wraz z projektem technicznym konserwacji.
- projekt techniczny ogrodzenia, konserwacji założeń wodnych, dróg dojazdowych i sieci dróg spacerowych
- plan zagospodarowania przestrzennego
- projekt techniczny - plan nowych nasadzeń.

Ryc. 1. Maćkowice 1852. Fotokopia planu katastralnego zawiera oznaczenie dworu, podjazdu pod dwór, sieci dróg parkowych, ośrodka gospodarczego, ogrodów użytkowych nadto majdanu o charakterze obronnym i stawów.

Ryc. 2. Maćkowice 1852. Przerys planu katastralnego w skali 1:1

Ryc. 3. Maćkowice 1852. Dwór rozbudowany po roku 1852, ośrodek gospodarczy po roku 1945 nie zachował się. Stawy, wały obronne, sieć hydrologiczna i dróg dojazdowych bez zmian.

Ryc. 4. Maćkowice 1973. Plan ogrodów.

1. Dwór
2. Oficyny mieszkalne /drewniane/
3. Budynki gospodarcze - kółka rolniczego wybudowany na początku II połowy XX wieku.
4. Ogrody warzywne założone częściowo na miejscu byłego ośrodka gospodarczego.
5. Ogrody użytkowe /sał owocowy/ założone pod koniec XIX w.
6. Majdan obronny
7. Tulipanowiec amerykański

Sieć dróg dojazdowych zachowana wg planu z roku 1852. Ślady dróg parkowych słabo czytelne w terenie /najlepiej zachowane podjazdy pod dwór i część gazonów/.

Ryc. 5. Granica ścisłej ochrony oraz strefa ochrony krajobrazowej.

Ryc 6. Maćkowice 1974. Fragment elewacji frontowej pałacu wraz z podjazdem

Ryc 7. Maćkowice 1974. Fragment pałacu od strony elewacji ogrodowej, po lewej stronie rosnący pojedynczo tulipanowiec amerykański

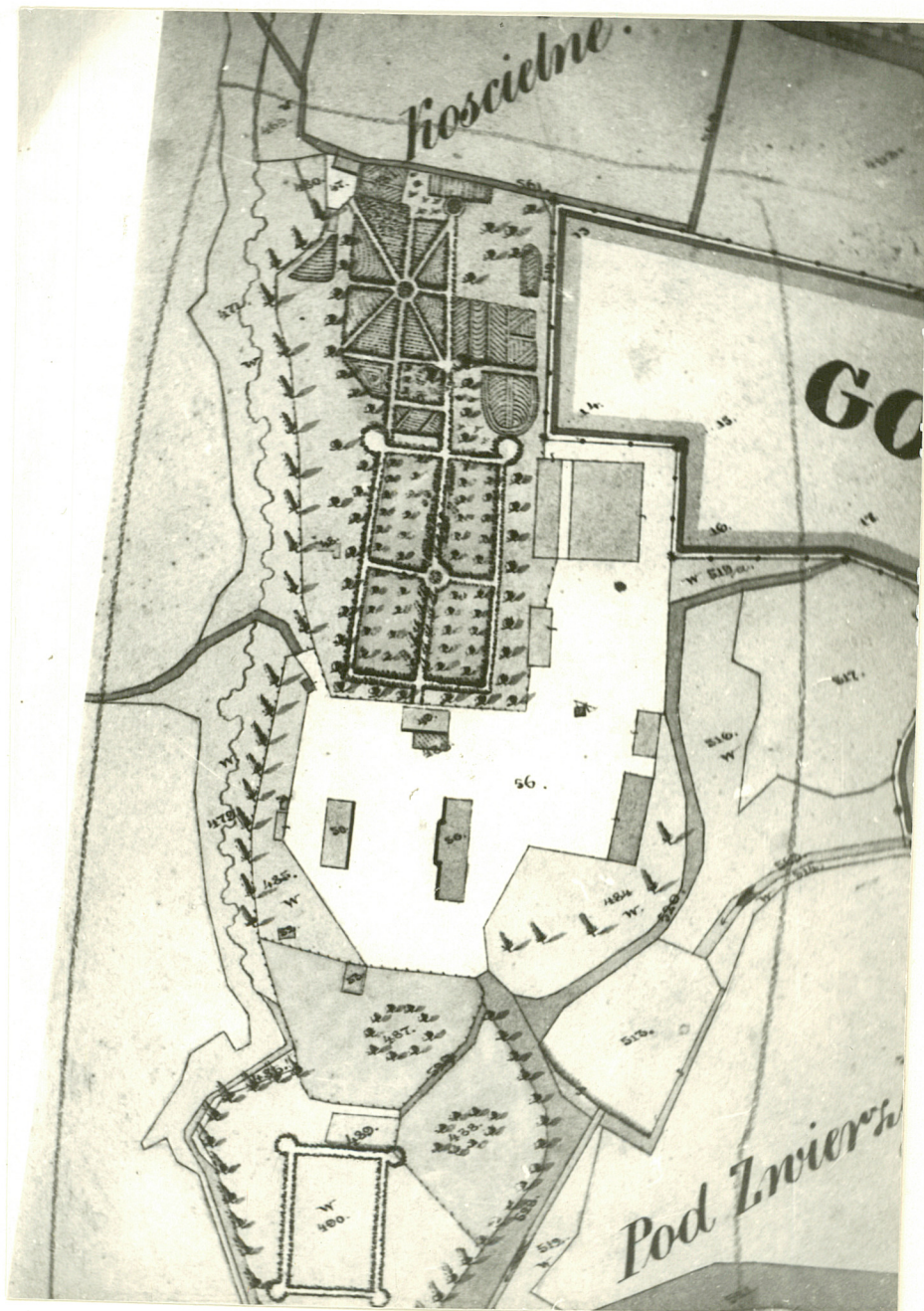
Ryc 8. Maćkowice 1974. Stary drewniany dwór oraz fragment gazonu. Za dworem widoczna jest okazała topola czarna, po prawej stronie duże skupienie starodrzewia

Ryc 9. Maćkowice 1974. Fragment alei lipowej na wałach obronnych /dolny parter ogrodów/.

Ryc 10. Maćkowice 1974. Nasadzenia otulinowe na obrzeżu parku od strony sadu owocowego /lipa i sosna wejmutka/.

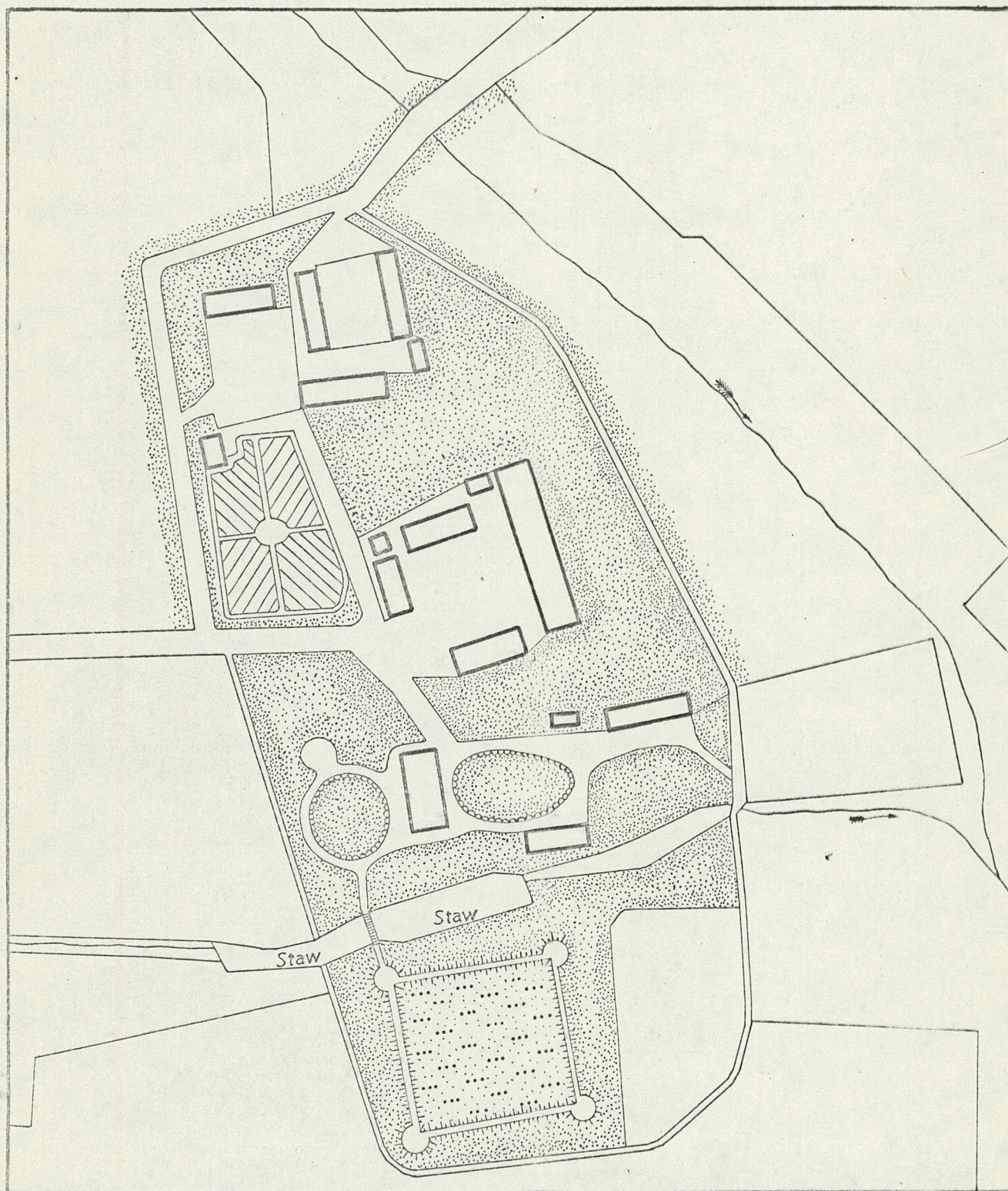
Ryc 11. Maćkowice 1974. Fragment nowo wybudowanego budynku mieszkalnego /Ośrodek Zdrowia/ na terenie sadów owocowych, po prawej stronie widoczne są nasadzenia otulinowe sosny wejmutki.

Fot. Janusz Wojciechowski

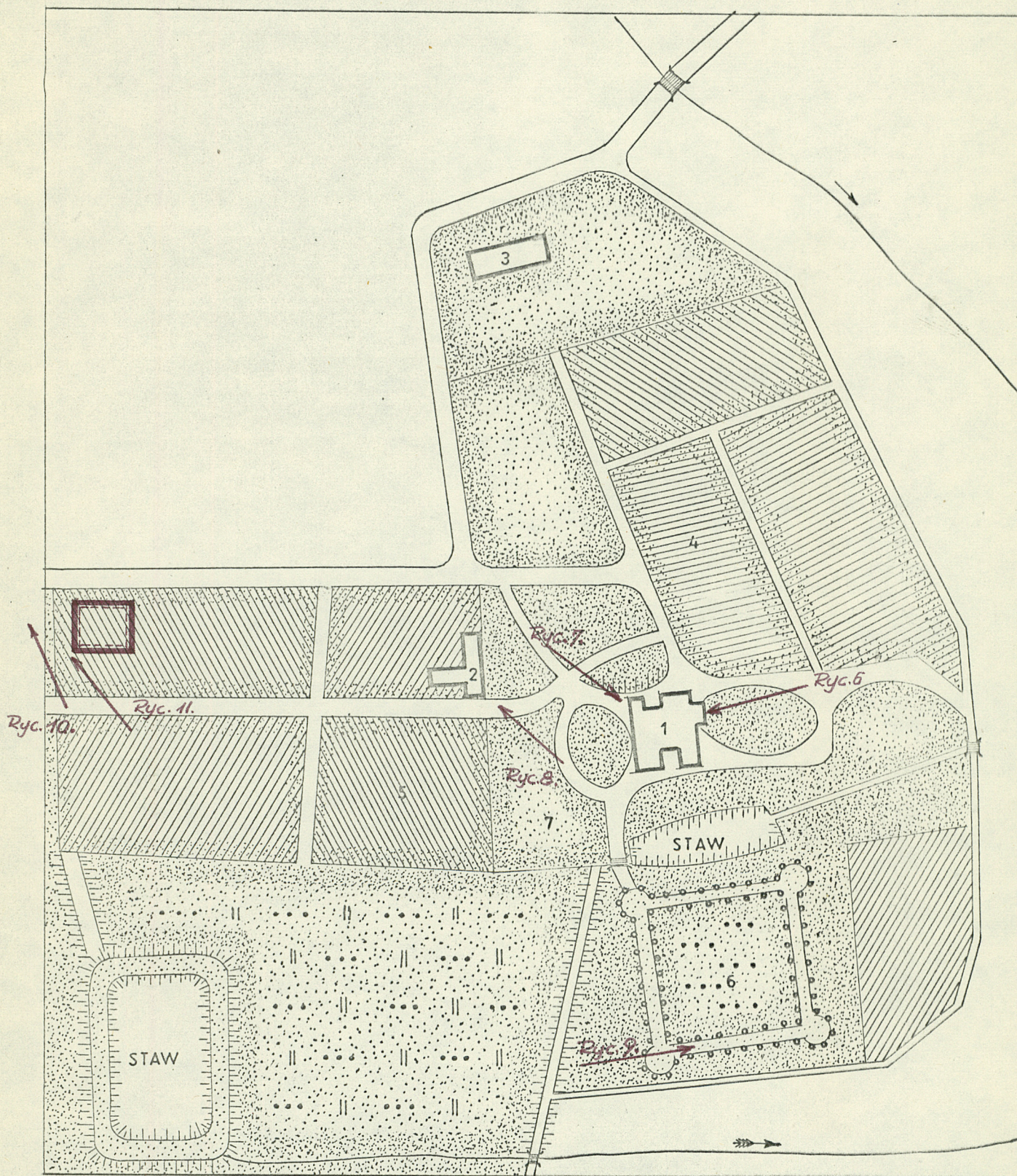

Ryc. 1

MAĆKOWICE 1852 r.

Ryc. 2

MAĆKOWICE 1973

Ryc.3

Rye. 6

Ryc. 7

Rye. 8

134c.5

12x 10

12x 11